

Basılı ISSN 1302-5856

Türk Coğrafya Dergisi

Turkish Geographical Review

www.tcd.org.tr

Elektronik ISSN 1308-9773

Eşitsizliğin mekânsal temsilleri olarak graffitiler: Balıkesir kentinde bir inceleme

Graffiti as spatial representations of inequality: A study in Balıkesir city

Güldane Mirioğlu Kavuk ^{a*} Merve Akcalı ^b

^a Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Balıkesir, Türkiye.

^b Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak., Coğrafya Bölümü mezunu (bağımsız araştırmacı), Balıkesir, Türkiye.

ORCID: G.M-K. 0000-0003-3191-5935; M.A. 0000-0003-1343-3975

BİLGİ / INFO

Geliş/Received: 06.10.2022

Kabul/Accepted: 16.12.2022

Anahtar Kelimeler:

Graffiti

Eşitsizlik

Kamusal mekân

Öteki mekânlar

Mekân üretimi

Keywords:

Graffiti

Inequality

Public space

Other spaces

The production of space

*Sorumlu yazar/Corresponding author:

(G. Mirioğlu Kavuk)

guldaneg10@gmail.com

DOI: 10.17211/tcd.1185013

Atf/Citation:

Mirioğlu-Kavuk, G., & Akcalı, M. (2022).

Eşitsizliğin mekânsal temsilleri olarak

graffitiler: Balıkesir kentinde bir inceleme.

Türk Coğrafya Dergisi, (81), 173-186. <https://doi.org/10.17211/tcd.1185013>

<https://doi.org/10.17211/tcd.1185013>

ÖZ / ABSTRACT

Kentler, nüfus çeşitliliği ile eşitsizliklerin belirginleştiği yerleşmelerdir. Eşitsiz yaşam koşulları içerisinde, kentin ötekileri olarak tanımlayabileceğimiz “öteki” bireyler günlük yaşamda çeşitli var olma taktikleri ile hayatta kalırlar. Bu var olma biçimlerinden biri de kentte bıraktıkları izlerdir. Bu izlerin en belirgin biçimleri ise “ben de varım” demenin bir aracı olan graffitilerdir. Bu bağlamda graffitiler eşitsizliğin belirgin mekânsal temsilleridir. Bu temsillerin eşitsizlik ile ilişkisini anlamak amacıyla bu çalışmada kentin nisbeten zengin ve yoksul olan iki mahallesindeki graffitiler incelenmiştir. İncelemek mahallelerin seçiminde konut kira bedelleri üzerinden bir inceleme yapılmış ve bu inceleme sonucunda Bahçelievler Mahallesi ile Gümüşçeşme Mahallesi çalışma sahası olarak belirlenmiştir. Çalışma sahasında graffitilerin, uygulandıkları yüzeyler, uygulama biçimleri, anlam ve içerikleri bakımından iki mahalle arasındaki farkların mekânsal temsilleri olduğu anlaşılmıştır. Çalışma sahasında nisbeten orta-üst sınıftan kişilerin yaşadığı mahallede marka adları, cix, kral gibi sınıfsal söylemler, sloganlar, aşk ve sanatsal uygulamalara karşın nisbeten alt sınıftan kimselerin yaşadığı mahallede arabesk söylemler, suç-şiddet söylemleri, duygu ve dayanışma söylemleri ile artan hegemonik erkeklik temsilleri iki mahalle arasındaki farkların graffitilerdeki temsilleridir. İki mahalle arasındaki sosyo-ekonomik farklar mekânsal pratiklerde etkili olup üretilen mekân bir tarafta üst sınıf pratikleri gündelik yaşamın bir parçası yaparken diğer tarafta alt sınıf pratiklerin yeniden üretimine karşılık gelmiştir.

Inequalities become evident in cities as cities are settlements where population diversity. In unequal conditions, people survive with various tactics in daily life. One of these forms of existence is the traces that they leave in the city. The most obvious forms of these traces are graffiti, which is a mean of saying “I’m here”. In this context, graffiti are distinct spatial representations of inequality. In order to understand the relationship between these representations and inequality, in this study, graffiti in two relatively rich and poor neighborhoods of the city were examined. In the selection of the neighborhoods, an examination was made on the rental prices of the houses and as a result of this examination, Bahçelievler neighborhood and Gümüşçeşme neighborhood were determined as the study area. It has been understood that graffiti in the study area are spatial representations of the differences between the two neighborhoods in terms of the surfaces on which they are applied, their application styles, meaning and content. The socio-economic differences between the two neighborhoods are effective in spatial practices. On one hand, the produced space corresponds to the reproduction of lower-class practices, on the other hand, it has made upper-class practices a part of daily life.

Extended Abstract

Introduction

Population diversity and inequalities become evident in the city settlements. These inequalities appear in spatial representations. In this study, graffiti are examined on the basis of making inequalities visible. Graffiti has emerged as a way of young people to contravention who are excluded, ignored and marginalized (Meriç, 2017). Initially graffiti were illegal and largely unsolicited (Meriç, 2017) but today it has become "Contemporary Urban Art" (Kınay, 2021). Another words graffiti has changed from an illegal practice to a legal practice. But the meanings of the two are different. In this study, graffiti is examined as the traces created by ordinary people, unlike the street art that is produced legally.

Graffiti is widely defined as subculture construction (Cresswell, 1996; White, 2001). This class dimension leads us to the concept of inequality. This study examines graffiti as spatial representations of inequality.

Research Area and Data Collection

The economy is a component of all types of inequality. In cities the economic inequality becomes evident at the neighborhood scale. In this study, graffiti were examined in two neighborhoods which are different from each other in terms of living conditions (Figure 1). In the determination of the study area, an examination was made on the housing values of all neighborhoods in the city center of Balıkesir. The aim was to determine two distant neighborhoods based on rent and housing prices. Thereby Bahçelievler Neighborhood and Gümüşçeşme Neighborhood was determined as the study area. Within the scope of the fieldwork, graffiti on all streets in each neighborhood were photographed on different days. Data were examined by thematic analysis.

Graffiti in the Bahçelievler Neighborhood

Graffiti in the Bahçelievler neighborhood are; names, declarations of love, challenges, ideological expressions, names, tags, sense of place (belonging), place names, team names, slogans, patriotism, various dates, socially meaningful discourses such as Corona and 17 AUGUST, and some shapes like kite, house, emoji etc..

In the Bahçelievler neighborhood responses to some graffiti by others (Photograph 2), adding other brands to some brands by other people (Photograph 3), changing its meaning by adding prefixes and endings (Photograph 4), and destruction by scribbling (Photograph 5) shows that graffiti are forms of communication and existence. Others, who do not want the existence of an expression in the urban space, change and destroy the existing graffiti by drawing other lines on it in a way that destroys its meaning. In addition, scribbling on the graffiti in such a way that it completely disappears is another form of destruction.

English words, brand names that upper-class people can shop, place names such as "Texas" and "Jerusalem", movie names such as "Joker" (2), a popular team name (3) and slogans (3) were found in the Bahçelievler neighborhood. In the field,

8 different political ideological discourses and 3 patriotism discourses were found. There are also place names such as Balkes, 10colics, B10, Semt-i Bahçelievler and expressions indicating belonging to the neighborhood and city. In addition, some expressions of defiance are hegemonic representations of masculinity.

Graffiti in the Gümüşçeşme Neighborhood

The most common graffiti in the Gümüşçeşme neighborhood are the names of people and the first letters of names and surnames. Unlike the Bahçelievler neighborhood, the names of the people in the Gümüşçeşme neighborhood are a combination of many names written on the wall by the same person, reminiscent of groups of friends. After this representation, the most common representation is hegemonic masculinity. Among the discourses that make up this representation, the most common are the discourses about the concept of military service. After hegemonic discourses, graffiti about love are common. In addition, the arabesque discourses that express boredom, are also one of the other forms of representation in the Gümüşçeşme district.

There are two discourses on the family theme. There is also a practice of writing the names of groups of friends on various surfaces related to name representations. The ordering of the names of fellow friends is in the form of flowers, hearts and smiling face expressions drawn next to these names in some places. In short, the theme of emotion and solidarity is also a prominent theme in this neighborhood. There are also discourses indicating neighborhood belonging such as "Gümüşçeşme" (5) and "Gümüşçeşme Mahallesi". In addition, there are two criminal discourses "MURDER" and "BODY".

Results and Discussion

The first obvious difference regarding graffiti as the spatial representation of inequality between the two neighborhoods is related to the graffiti surfaces. In both neighborhoods, surfaces such as walls, transformers, garbage cans and poles appeared as graffiti surfaces. In the Bahçelievler neighborhood, garden wall of public services such as schools and stadiums facing the road, exterior surfaces of transformers and garbage bins form graffiti surfaces while privately owned walls, doors, and shutters in the Gümüşçeşme neighborhood have been a common graffiti surfaces.

The most common graffiti in both neighborhoods are person names and the first letters of names and surnames. In terms of the way the names are placed on various surfaces, the theme of solidarity has come to the fore as an important theme in the Gümüşçeşme neighborhood. Considering the relationship of individualization with economic independence and solidarity with poverty, graffiti has taken its place in urban space as representation of inequality.

Another representation of inequality is that although the brands that upper class people can shop and even upper class people can know are on various surfaces in Bahçelievler neighborhood, a brand name belonging to car brands used typically by poor people was found in Gümüşçeşme neighborhood.

While expressions of love and reproach were encountered in both neighborhoods, reproach discourses at the arabesque level were distinguished in Gümüşçeşme neighborhood. The relationship between being an arabesque, suffering and poverty is explanatory here. The theme of military service which a very common theme in Gümüşçeşme neighborhood, shows that military service is important for poor people. While middle-upper class individuals military service by payment, poor individuals serve in the army. Finally, the prevalence of hegemonic masculinity representations in Gümüşçeşme neighborhood shows the relationship between hegemonic masculinity and poverty. In addition, crime discourses in Gümüşçeşme neighborhood are the equivalent the relationship between the poverty and crime-violence.

1. Giriş

Eşitsizlik, bir toplum içinde yer alan birey ya da gruplara eşitsiz ödül veya fırsat sunmayı ifade eder (Marshall, 2009). Kentler, nüfus çeşitliliği ile eşitsizliklerin belirginleştiği yerleşmelerdir. Bu eşitsizlikler mekânsal temsillerle karşımıza çıkmaktadır. Güç ilişkilerini içeren temsillerin mekân ile ilgisi Lefebvre (2014) tarafından "mekânsal pratik", "temsil mekânları" ve "mekân temsilleri" kavramlaştırması ile açıklanmıştır. Mekânsal pratik, bir toplumdaki her bir bireyin mekân ile ilişkisini; mekân temsilleri, tasarlanmış mekanı; temsil mekânları ise mekânın temsil ettiği simge ve kodları ifade eder (Lefebvre, 2014). Bu kavramsallaştırma biri diğerini üreten ve güç ilişkilerini içeren süreçleri kapsamaktadır. Duvar yazıları ve graffitiler bu kavramsallaştırmadaki karşılıklı üretimi anlamada önemli temsillerdir. Bu çalışmada mekânsal pratik ve mekân temsilleri olarak duvar yazıları ve graffitiler eşitsizlikleri görünür kılmada temelinde incelenmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünün ardından gelen ilk bölüm graffiti kavramı ve kısa tarihçesini anlatmaktadır, ardından bu konuda yapılmış çalışmalara dair literatür özeti verilmiştir. Devam eden bölümlerde öncelikle araştırma sahası ve kullanılan yöntemler ile ilgili bilgiler verilmiş, sırasıyla araştırma sahasındaki graffitilere dair bulgular aktarılmıştır. Son olarak bulgular üzerinden, graffitilerin eşitsizliğin mekânsal temsilleri olduğu açıklanmış ve araştırmanın sonuçları aktarılmıştır.

2. Graffiti Kavramı ve Kısa Tarihçesi

Duvar yazısı ve graffiti İngilizce'de birbiri ile aynı anlama gelmekte ve kamuya açık alanlardaki çeşitli yüzeylerde oluşturulan yazı ve resimleri ifade etmektedir¹. Kelime itibarıyla "graffiti", İtalyanca çizik anlamına gelen "graffito" kelimesinin çoğuludur (Gadsby, 1995). Kavram, duvar resmi anlamına gelen 'sgraffito' sözcüğü ile ilişkili bir kavramdır (Gadsby, 1995). Duvarlara resim yapmak ilk çağlara kadar inse de, bugünkü anlamıyla graffiti duvarlara isim yazılmasıyla (tagging) başlamıştır (Meriç, 2017). Geleneksel duvar resminden bütünüyle farklı bir gösterge olarak graffiti (tag²) New York'ta, sayılar, işa-

retler ve çizgiler halinde sokakta uygulanan bir ileti haline gelerek sokağın dilini oluşturmuştur (Kınay, 2021). Bu anlamıyla kökenini Fransa'daki hareketlerden alsa da New York'ta ortaya çıkmıştır (Meriç, 2017). 1960'ların sonlarında, genç bireylerin isimlerini metro arabalarına etiketlemek için kalıcı işaretleyiciler ve yaşadıkları caddenin numarasını yazmalarıyla başlamıştır (Meriç, 2017). Bir Yunan Amerikalı çocuğun etiketi olan "Taki 183" bu eğilimin başlangıcı olarak bilinmektedir (Meriç, 2017). Cresswell (1996, s. 32) bunun başlı başına bir eğilim olmasını şu ifadesiyle açıklar: "Bu, Avrupa'nın siyasi duvar yazısı ya da İngiltere'nin futbol taraftarı tarzı değildi. Okuldaki "John Lucy'yi seviyor" türü de değildi. Nadiren müstehcendi. Bu graffiti tamamen tarzı.". Ayrıl (2014, s.11)'da graffitiyi "ismini şehre yayararak varolma eylemi" olarak tanımlar.

Çoğunlukla bir ileti olarak bilinen graffitiler günümüzde sanat olarak da tanımlanmaktadır. Hatta yazarına çıkar sağlamaması bakımından, en gerçek sanat olarak tanımlanmaktadır (Kutal, 1988). Sokak sanatı, içeriği ne olursa olsun, üretildiği ve ürettiği mekân aracılığıyla kent dokusunu dönüştürücü potansiyele sahiptir (Ayhan, 2021). Bu bakımdan graffitiler hem görünenin arkasındaki gerçekliklerin ifadesi hem de mekânı ve toplumu dönüştürücü pratiklerdir. Nitekim ortaya çıkış biçimi bakımından graffiti, ötekinin varoluş biçimi, varoluş temsili olarak anlamlandırılmaktadır (Stowers, 1997). Tag'ler, en temel anlamıyla yazarın varlığına işaret eder 'Ben buradaydım' der (Meriç, 2017). Bu bağlamda duvarlar direnişin de temsili ve çıkış noktasıdır (Meriç, 2017). Antik şehirlerde bulunmuş kazılmış yazılar kadar geçmişe gidebilen bu erken mesajlar politik sloganlardan "ben buradaydım" gibi söylemlere kadar farklılık gösterir (Satıcı, 2009).

Graffiti, bastırılan kitlelerin kendilerini ifade etmelerini sağlayan bir iletişim aracı olarak yayılmıştır (Meriç, 2017). Kentin imkânlarından yoksun olan gençlerin varlıklarını ilan etme biçimi olarak doğmuştur (Aral, 2021). Sistemle kavgalı öteki bireyler (kötü çocuklar) graffiti aracılığıyla var olma ve kendilerini görünür kılmaya yolunu seçmişlerdir (Meriç, 2017). Bu bağlamda graffitilerin güç ilişkilerini dönüştürücü rolü de önemlidir. Radikal içerikleri ile graffitiler egemen ideolojiye, egemen kodlara karşı başkaldırı olarak açıklanmaktadır (Meriç, 2017). Çoğunlukla kamusal mekânlarda iktidara karşı başkaldırı, bir hak ve özgürlük talebi biçiminde ortaya çıkarlar (Dener & Özmen, 2009). Bu bağlamda graffiti "sembolik bir karşı çıkma" olarak tanımlanmaktadır (Kınay, 2021). Cresswell' in (1996, s.31) graffitiyi "aykırı coğrafyalar" (Heretical Geographies) olarak tanımlaması da aynı anlamı vermektedir.

Graffiti, sistemin dışladığı, göz ardı ettiği, ötekileştirdiği gençlerin kendilerini ifade etmek için kullandıkları yaratıcı bir karşı gelme yoludur (Meriç, 2017). Nitekim graffiti "düzene aldırış etmemeyi" ifade eder (Cresswell, 1996, s. 42). Bu bağlamda mekânsal ve toplumsal olanın karşılıklı inşası açıklamaları, De Certau'nun (2008) tek tek öznelerin mekânsal ve toplumsal olanla karşılıklı ilişkileri açıklamaları ile bir araya gelir. Toplum-

¹ Bu çalışma için başlangıçta duvar yazıları ve graffitiler başlığı ile yola çıktık. Ancak literatürde bu iki kavramın birbirini karşıladığını gördük. Hatta duvar yazısının İngilizce karşılığının "graffiti" olması nedeniyle başlığı duvar yazısını da kapsayacak şekilde graffitiler olarak güncelledik. Bugünkü anlamıyla graffitin kökeni olarak bilinen TAKİ 183 de bir duvar yazısı görünümündedir. Zaten graffiti başlangıçta kurucuları tarafından da yazı (writing) olarak adlandırılmıştı (Mare, 2014). Fakat şunu da belirtmek gerekir ki graffiti daha çok spreyle boyalar ile gerçekleştirilen çizimleri aklı getirir. Aslında bu onun sokak sanatına dönüşüm süreci ile alakalıdır. Bu bağlamda araştırma sahasındaki kamusal yüzeylerde varoluş biçimini ifade eden tüm yazı ve çizimler bu araştırmanın kapsamı dâhilindedir.

² *Tag: Graffiti sanatçıların kişiselleştirilmiş kaligrafik imzalarına verilen ad (Kınay, 2021). Bu bağlamdaki ilk simgesel tag (imza) New York'taki bir gencin imzası olan Taki 183'tür (Cresswell, 1996; Satıcı, 2009; Ayrıl 2014).

sal ve mekânsal olan birbirini karşılıklı olarak üretmektedir (Foucault, 1986; Harvey, 2014; Lefebvre, 2014; Soja, 2017). Toplumu oluşturan tek tek bireyler, sıradan insanlar bu karşılıklı üretimin önemli aktörleridir. Birey-toplum ve mekân arasındaki bu inşa karşılıklıdır. Bu kapsamda günümüzde mekân, bireysellikler, tek tek bedenler ve görünenin arkasındaki gerçeklikler çerçevesinde incelenmektedir. Bu karşılıklı inşada duvar yazıları ve graffitiler sıradan bireylerin mekânsal ve toplumsal üretimlerine karşılık gelmektedir. De Certau'ya (2008) göre egemen toplumsal yapı içinde bireyler, kendilerine dayatılanlara karşı sıradan pratikler (De Certau'nun deyiimi ile "taktikler") aracılığıyla varolmaktadırlar.

Bu bağlamda duvar yazıları ve graffitiler mekânsal pratik ve mekân temsilleridir. Fakat aynı zamanda günümüzde devlet eli veya izni ile oluşturulan graffitiler de gittikçe yaygınlaşmaktadır. Bu bakımdan aynı zamanda temsil mekânları da oluşturmaktadırlar. Başlangıçta yasal olmayan ve büyük ölçüde istenmeyen yazılar (Meriç, 2017) olarak tanımlanan bu mekânsal pratikler günümüzde "Çağdaş Kent Sanatı" halini almıştır (Kınay, 2021). Graffitinin evrimi olarak tanımlanan bu dönüşüm, "sokak sanatı", öncüsü graffitini de içine alan teknik ve stillerin çeşitlendiği bir süreci ifade eder (Ayrıl, 2014). Graffitinin öteki bireylerin pratiğinden kent sanatına dönüşmesi graffitinin anlamının da değişmesine karşılık gelir. Küresel ölçekte graffitinin yaygınlaşmasına karşı genel bir eğilim olarak belediyeler ya graffitini yasaklama³ veya kendi belirledikleri duvarlar ve içerikler aracılığıyla graffitini kurumsallaştırma yoluna gitmişlerdir. Böylece graffiti yasa dışı bir pratikten devlet eli veya izni ile gerçekleşen bir pratiğe dönüşmüştür (Kınay, 2021). Fakat sanatçıların yasal olarak belirlenmiş alanlarda iş üretmeleri, graffitinin anlamının dönüşmesine ve sanatın kontrol altına alınmasına karşılık gelir (Meriç, 2017). Sanat galerileri, müzeler, belediyeler ve çeşitli kuruluşlarca gerçekleştirilen uygulamalar graffitinin ehlileştirilmesi (Meriç, 2017; Aral, 2021) ve sermaye unsuruna dönüşmesine (Çoban, 2013) yol açmıştır.

Uygulandığı ilk zamanlara bakıldığında graffiti, toplumdansoyutlanmış gençlerin kendini ifade etme aracı, yasal düzene meydan okuma iken günümüzde yasal bir pratiğe dönüşmüştür (Kınay, 2021). Uygulanış biçimi bakımından Tag, Bombing, Stencil, Mural gibi çeşitleri olan graffiti, stil, yapının kimliği, duvarların kullanılış biçimi (yasal-yasa dışı), teknik, yer seçimi ve içerik açısından çeşitlenmiştir (Meriç, 2017). Günümüzde herhangi bir duvar yazısı, resim, sembol veya işaretleme olarak ifade edilmektedir (Gadsby, 1995).

Bu çalışmada, sıradan insanlar olan kent öznelerinin kentsel mekânda oluşturdukları izler olarak graffitiler incelenmiştir. Çalışma sahasında çağdaş kent sanatı bağlamında "izin verilen" alanlarda üretilen graffitiler de göz ardı edilmemiş, çalışma kapsamındaki anlamı bağlamında yorumlanmış ancak çalışmada sıradan insanların pratikleri olarak graffitelere odaklanılmıştır. Graffiti ilk ortaya çıkışı itibarıyla kenar mahallelerden, gettolardan doğmuş, benzer sosyal koşulları paylaşan bireyler ile sınıfsal bir hareket ve hegemonyaya karşı direnişin sembolü olmuştur (Satıcı, 2009). Cresswell (1996) graffitinin

yoksul kent koşullarında ortaya çıktığını anlatır. Nitekim yaygın bir biçimde alt kültür ürünü (Cresswell, 1996; White, 2001; Satıcı, 2009; Meriç, 2017; Dener & Özmen, 2009; Çoban, 2013; Bağış, 2019) olarak tanımlanmaktadır. Bu sınıfsal boyut bizi tam da eşitsizlik kavramına götürür ki bu çalışmada eşitsizliğin mekânsal temsilleri olarak graffitiler incelenmiştir.

3. İlgili Alanyazın

Graffiti ile ilgili çalışmalar çok çeşitlidir. Bunlardan ilki graffiti kavramı, tarihçesi, gelişim süreci gibi konuları ele alan çalışmalardır. Gadsby (1995) graffitinin tanımlanması ve sınıflandırılmasına ilişkin bir çalışma iken; Satıcı (2009), graffiti kavramının ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimini incelemiştir; Ayrıl (2014) graffitinin tarihçesi, gelişim süreci ve çeşitli graffiti sanatçılarının çalışmalarını ele almıştır.

Graffitinin tarihsel gelişiminde 1990'lı yıllarda sanata dönüş süreci gerçekleşmiştir. Böylece graffitinin değişen anlamı sorgulanır olmuştur. Bir tarafta alt grupların sesi olan graffiti diğer tarafta egemen ideolojilerin bir uygulaması olmuştur. Bu kapsamda bu dönüşümü ve süreci inceleyen çalışmalar gelişmiştir. Gökova (2020) graffitiden sokak sanatına evrilme sürecini, sokak sanatının, legal - illegal, geçici - kalıcı, muhalif - uzlaşmacı gibi çelişkili durumlarını ele almıştır. Evgin (2022) graffitinin dönüşüm geçirmesine yol açan sebepleri ve graffitinin sergi mekânlarında görülmesinin graffiti kültürüne etkilerini incelemiştir. Aydın (2020) belediyelerin graffiti sanatını şehir markalaşmasına katkısı bakımından ele almıştır. Benzer şekilde Evcil ve Yalçın-Usal (2020) İstanbul-Kadıköy Belediyesi aracılığıyla 2012' den beri düzenlenen mural festivali örnekleyerek binaların dış yüzeylerinde oluşturulan duvar resimlerinin kent ve kültür turizmüne katkısını incelemiştir. Kınay (2021) İstanbul Başakşehir Belediyesi örneğinde yerel yönetimlerin graffiti sanatını nasıl halkla ilişkiler aracı olarak kullandığını, Ayhan (2021) ise müdahale aracı olarak graffitileri incelemiştir.

Meriç (2017) graffitinin, egemen söylem karşısında yeni söylemlerin üretildiği bir direniş zemini olup olmadığını graffiti sanatçısı Banksy'nin eserleri üzerinden incelemiştir. Bülbül (2017) graffitini sanatta özgürleşme ve yeni bir ideoloji olarak ele alırken, Akıncı ve Dursun (2021) protest mesaj olarak graffitileri, graffitilerin varolma biçimi olma ve protest anlamını; Balkır ve Kuru (2016) graffitinin protesto içeriği, hicivsel dili ve hip-hop odağının sanat eğitimine ne şekilde katkı sağlayabileceğini ele almıştır. Aral (2021) Atina'da graffiti ve sokak sanatının üretimindeki dinamikleri graffiti ve sokak sanatçıları ile gerçekleştirdiği mülakatlar aracılığı ile incelemiştir.

Graffitinin dönüşümü ile uygulamalarda kullanılan malzemeler, teknikler, stiller çeşitlenmiş, graffiti zamanla çeşitli sanat alanları ile etkileşime girmiştir (Işıktan & Yiğiter, 2019). Bu bakımdan graffitinin farklı sanat alanları ile ilişkisini inceleyen çalışmalar alanyazındaki diğer alt grubu oluşturmaktadır. Işıktan ve Yiğiter (2019) çini, seramik, heykel, dijital sanat, plastik sanat gibi sanat alanları ile etkileşimi ele alırken, Yeniköy, Çelik ve Şahin (2017) graffitinin ahşap boyama ile ilişkisini ele almıştır.

³ 1971'in başlarında popüler olan bu eğilim 1972'de yasaklanacak boyuta erişmiştir. Şehir yönetimi graffiti karşıtı kampanyalar başlatmış, metro bahçelerinde beki köpeklerinin ve dikenli tellerin kullanılmasından, graffiti önleyici boya ve asitle yıkama yoluyla metro trenleri ve kamu binalarının temizlendiği yıllık graffiti karşıtı gün vb. bir dizi uygulama ile 1972 yılında graffitileri durdurma girişimleri önem kazanmıştır (Cresswell, 1996, s.35). İnsanların halka açık yerlerde spreyl boya bulundurmaları ve reşit olmayanlara spreyl boya satışı yasaklanmış, çok sayıda insan graffiti suçlamasıyla tutuklanmıştır (Cresswell, 1996, s.35).

Alanyazındaki en yaygın çalışmalar duvar yazılarını anlam ve içerikleri bakımından inceleyen çalışmalardır. Emecan (2007) çeşitli derlemelerle (yayınlanmış eserler ve doğal gözlemlerden) elde ettikleri duvar yazılarını konuları, hangi yollarla oluştukları, anlam ve kullanımları bakımından incelemiştir. Dener ve Özmen (2009) İstanbul'un çeşitli sokaklarında; Kalaycıoğlu-Kırlioğlu, Kırlioğlu ve Başer (2016) Konya-Selçuklu ilçesi Bosna Hersek mahallesinde; Karakaş (2018) Siirt ili örneğinde; Şişman (2019) ise Muş merkez ilçede duvar yazılarını anlam ve içerikleri bakımından incelemiştir. Bu çalışmalar duvar yazılarını bir iletişim aracı olarak incelemiş, duvar yazılarındaki anlam ve temaları ayırt etmişlerdir. Benzer biçimde Başer, Kırlioğlu ve Aktaş (2014) duvar yazılarını, ergenlikte kendini ifade etme biçimi olarak, Taş (2021) da Suriyeli mültecilerin duvar yazılarını nasıl iletişim aracı olarak kullandıklarını incelemiştir. Bu incelemelerde duvar yazıları yazanları anlamaya yönelik incelenirken diğer tarafta örneğin Bağış (2019), gençlerin graffitiye olan bakışını; Yıldırım (2020) okul duvarlarındaki yazılara ilişkin öğrenci görüşlerini incelemiştir.

Graffiti ve toplumsal cinsiyet ilişkisi, alanyazındaki diğer bir önemli inceleme alanıdır. Bu konudaki çalışmaların hayli zengin olması, graffitilerin toplumsal cinsiyet ilişkisini incelemede önemli mekânsal temsiller olduğunu göstermektedir. Graffiti ve toplumsal cinsiyet ilişkisini inceleyen çalışmalar; duvar yazıları ve graffitilerdeki toplumsal cinsiyete dayalı anlamları, graffiti tarihindeki erkek egemenliğini ve graffitilerdeki hegemonik erkeklik temsillerini incelemiştir. Davies (2019), graffiti tarihinde kadın graffitileri ve cinsiyet açısından farkları incelemiştir. Çoban (2013), kadın graffitilerin deneyimlerini; Fransberg (2019) da graffiti yapan kadınların alt kültür konularını ve bu bağlamdaki deneyimlerini incelemiştir. Lombard (2013), Kalaycıoğlu-Kırlioğlu, Kırlioğlu ve Başer (2016) graffiti ve hegemonik erkeklik ilişkisini inceleyen çalışmalardır. Yogan ve Johnson (2006) kadın ve erkek graffitilerin çizim ve yazılarını karşılaştırmış, üretilen sanat eserinin miktarı, içeriği ve biçiminin cinsiyete göre farklarını incelemiştir. Green (2003) ve Leong (2016), kadın ve erkek tuvaletlerinde yer alan duvar yazılarının iletişim kalıplarındaki farklılıkları, ifade farklarını inceleyen çalışmalardır. Phua (2020) ile Heyd ve Karnatz (2020) graffiti ve toplumsal cinsiyet ilişkisini, graffitilerdeki cinsiyet temsilleri aracılığıyla incelemiştir.

Graffitilerin mekânsal boyutunu ele alan çalışmalar da vardır. Erdoğan (2017) iletişim aracı olarak incelediği graffitilerin türleri ve bunların mekânsal dağılışı üzerinde durmuştur. Cresswell (1996) yer (place) ile ötekilik ve graffiti ilişkisini ele almıştır. Gemci ve Erinsel-Önder (2020), graffitinin yer oluşturucu-duygu oluşturucu etkisini-graffiti aracılığıyla oluşan yer duygusunu-graffiticiler ve sıradan insanlar üzerinden incelemiştir. Turan ve Erçevik-Sönmez (2021) mimari yüzeylerdeki duvar resimlerini, konumlandıkları mekân ile ilişkilerini renk, hikâye, mekândaki yeri, işlevi, içeriği vb. açıdan incelemiştir.

Alanyazında çok kez alt kültür ürünü (Cresswell, 1996; Meriç, 2017; Satıcı, 2009; Dener & Özmen, 2009; Çoban, 2013; Bağış, 2019) olarak tanımlanmakla birlikte bu çalışma, ötekilik ve graffiti ilişkisini farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip iki saha üzerinden karşılıklı olarak incelemektedir.

4. Araştırma Sahası ve Araştırmanın Metodolojisi

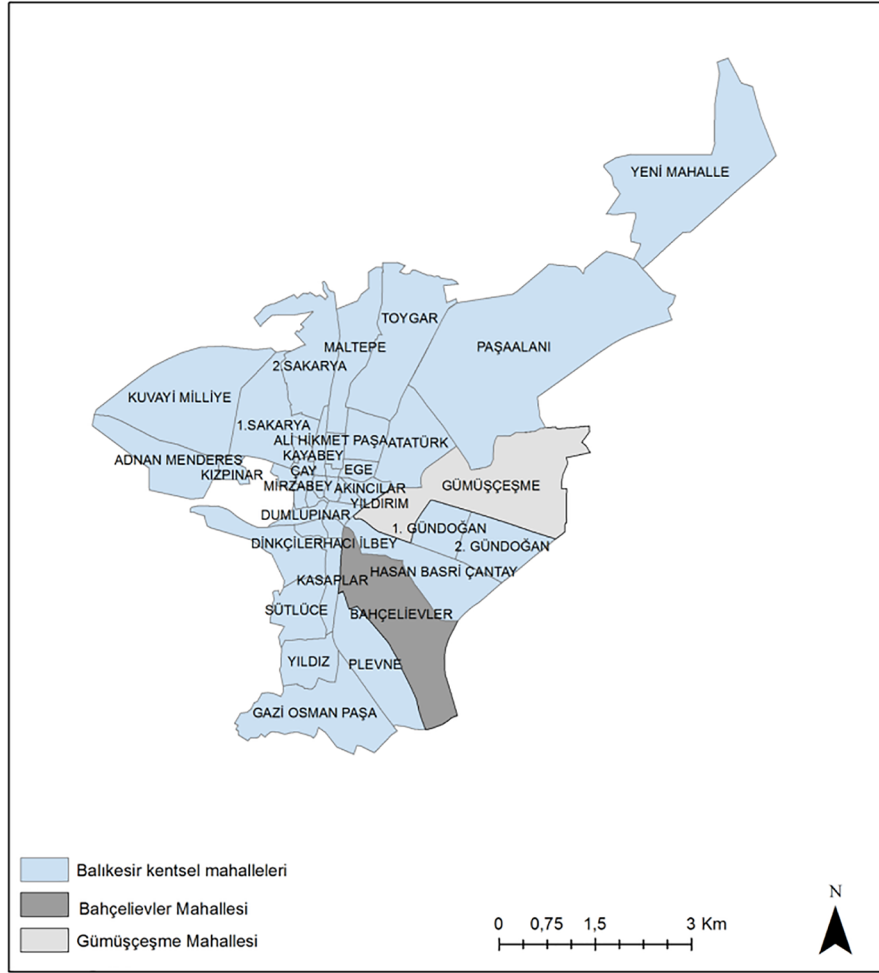
Ekonomi tüm eşitsizlik türlerinin bir bileşeni durumundadır. Ekonomik eşitsizlik kentlerde mahalle ölçeğinde belirgin bir hal almaktadır. Mahallelere göre alt ve üst yapı olanakları gibi çeşitli kentsel hizmetler ile konut kalitesi gibi farklar mahalle düzeyinde belirgin bir şekilde ayırt edilebilmektedir. Bu çalışmada Balıkesir kentinde yer alan, alt ve üst yapı olanakları, yaşam koşulları vb. açılardan birbirinden farklı olan iki mahalledeki graffitiler incelenmiştir. *"Bir mekân üretimi ve bir mekânsal üretim olarak graffiti ve eşitsizlik/ötekilik arasında nasıl bir ilişki vardır"* sorusuna yanıt aranmıştır.

Çalışma sahasının belirlenmesinde öncelikle kiralık daire ilan sitesinde (sahibinden.com), 19.02.2022 tarihinde Balıkesir kentsel mahallelerinin konut değerleri üzerinden bir inceleme yapılmıştır. Bu incelemedeki amaç kira ve konut bedelleri üzerinden ekonomik açıdan uzak özellikli iki mahalle belirlemektir. Bu araştırma sonucunda kira ve konut fiyatlarının yüksek olduğu Gaziosmanpaşa Mahallesi çalışma sahası olarak belirlenecekti. Fakat Gaziosmanpaşa Mahallesi yeni yerleşmelerin başlangıç konumunda olmasından dolayı seçilmemiştir. Bunu takiben diğer mahalleler arasından kira bedellerinin yüksek olduğu Bahçelievler Mahallesi çalışma sahası olarak belirlenmiştir. Çalışma sahasını oluşturan diğer mahalle ise kira bedellerinin en düşük olduğu Gümüşçeşme Mahallesi olarak belirlenmiştir. Böylece Bahçelievler ve Gümüşçeşme mahalleleri çalışma sahası olarak önceliklendirilmiştir.

Araştırma sahasının belirlenmesinde ayrıca bu iki mahallenin mesafe olarak kent merkezindeki yakın konumları da etkilidir (Şekil 1). Mahalle bazında yakın konumlarına rağmen iki mahalle arasındaki ekonomik farklılık, yakın mesafede uzak hayatların belirgin bir temsilini oluşturmaktadır.

Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma toplumsal bir gerçekliği sosyal bağlamı içerisinde derinlemesine bir şekilde anlamaya çalışır. Bu çalışmada da kentsel eşitsizlik meselesi kent öznelinin gerçeklikleri bağlamında anlaşılmasına çalışılmıştır. Saha çalışması kapsamında farklı günlerde her bir mahallede yer alan tüm cadde ve sokaklardaki graffitilerin fotoğrafları çekilmiştir. Araştırma sahası kapladığı alan itibarıyla bir günde incelemek mümkün olmadığı için veri toplama işlemi farklı günlerde gerçekleştirilmiştir. Bahçelievler Mahallesi saha çalışması 4 farklı günde, Gümüşçeşme Mahallesindeki saha çalışması ise 5 farklı günde gerçekleştirilmiş, saha çalışması toplam 9 günde tamamlanmıştır. Araştırma, uygun olmayan hava şartları nedeniyle aksamaya uğrayarak farklı günlerde, aralıklarla gerçekleştirilmiştir. 16.03.2022 tarihinde başlayan ilk veri toplama günü 21.04.2022 tarihinde sonlanmıştır.

Saha çalışmasına çıkmadan önce web tabanlı harita (openstreetmap) aracılığıyla mahallelerin ayrıntılı cadde-sokak haritaları çıkarılmış, mahalleler cadde-sokak haritaları ile dolaşmış, tüm cadde ve sokaklardaki yüzeyler incelenmiş, tüm graffitiler fotoğraflanmıştır. Toplanan veriler tek tek incelenerek her bir mahallede bulunan graffitiler ile ilgili tema analizi yapılarak temalar ayırt edilmiştir. Üzeri karalanmış veya boyanmış olsa da ne olduğu anlaşılabilen tüm graffitiler analize dâhil edilmiştir. Analizlerde verinin taşıdığı anlama odaklanılmıştır.

Şekil 1. Bahçelievler ve Gümüşçeşme Mahallelerinin Konumları

Figure 1. Locations of Bahçelievler and Gümüşçeşme Neighborhoods

5. Balıkesir’de Eşitsizliğin Mekânsal Temsilleri Olarak Graffiti-tiler

5.1. Bahçelievler Mahallesi’nde Graffiti-tiler

Bahçelievler mahallesindeki graffitiler; aşk ve sevgi ifade edenler, meydan okuma ifadeleri, ideolojik ifadeler, isimler, tagler, yer duygusu (aidiyet-sahiplenme), yer adları, takım adları, markalar, sloganlar, vatan söylemleri, çeşitli tarihler, Corona ve 17 AĞUSTOS gibi toplumsal olaylara dair söylemler, çeşitli duvar yazılarına cevap olarak yazılan ifadeler, ev, uçurtma ve gülen yüz ifadesi şeklinde sıralanabilir.

5.1.1. Aşk ilanı ve sevgi ifadeleri

Bahçelievler mahallesindeki graffitiler içerisinde en yaygın olanı aşk ilanı ve sevgi ifadeleridir. Kalp çizimleri, harf♥harf ve isim♥isim şeklindeki graffitiler yaygındır. Ayrıca “Nalan Sarı Meleğim”, “BUSE ÇOK GÜZELSİN”, “Seviyorum Merkez”, “Seni Seviyorum”, “Gönlüme Şah Olsan Başım Taht Olur”, “Gökyüzüm Sen”, “Adı Bende Saklı”, “Sadece Sen Kal Benimle”, “Senin İçin Her Şeyi Yaparım Hiç Önemi Yok” şeklindeki aşk ilanı ve ifade biçimleri bulunmuştur. Bazı aşk-sevgi ifadelerinin hemen ardına eklenen gün.ay.yıl biçiminde tarihler de, başına ve-veya sonuna yerleştirilen ♥∞ gibi simgeler ile de bu gruba dahil edilmiştir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Bazı sevgi ve aşk ifadeleri

Photograph 1. Some love declarations

Fotoğraf 2. İletişim biçimi olarak graffitiler
Photograph 2. Graffiti as way of communication

5.1.2. Sitem ifadeleri

Aşk temasına dâhil edilebilecek sitem ifadeleri de yaygındır. Harf kırık kalp Harf, "Hak Etmedik", "Seni Severdim", "Tek Sendin Yüzümü Güldüren", "Şiir Şairi Öldürdü", "Sevmeler Yalan Olunca Gitmeler Kolay Olur", "Kafada bitti ama kafa da bitti", "Ne kadar içersen içeyim dönmüyorsun", "Kaybettik", "Her acı bir gün geçmez", "Biz kara bulutlara esir olduk sen benden gince" ve "Yarım kaldık 09.03.16" gibi sitem içeren aşk ifadelerinin yanı sıra "Gidene zor ağlarım", "Harcadığım 4 yıl sana hediyem olsun" şeklinde kibirlilik içeren sitem ifadeleri de bu gruptadır. "Tükendik Ayoll" söylemi de mizah içerikli sitem ifadesi olarak yorumlanabilir.

5.1.3. Karşılıklı iletişim ifadeleri

Graffitiler kentteki önemli ifade ve iletişim araçlarıdır. Bu tema içerisinde ayırt edilen yazılar ise çeşitli yüzeylerde oluşturulmuş yazılara cevap niteliğinde yazılan ve bu yönüyle biraz da mizahi anlam taşıyan karşılıklı ifadelerdir.

Bahçelievler mahallesinde karşılıklı iletişim aracı olarak graffitiler, bazı yazılara başkaları tarafından verilen cevaplar (Fotoğraf 2), bazı markaların yanına başkaları tarafından başka marka adı eklenmesi (Fotoğraf 3), bazı graffitilerin anlamı değişecek şekilde, başkaları tarafından önüne ve sonuna eklemeler yaparak değiştirilmesi (Fotoğraf 4) ve bazılarının da tamamen karalanarak yok edilmesi şeklindedir.

Fotoğraf 3. Bir marka ifadesinin altına başkası tarafından eklenmiş başka bir marka adı
Photograph 3. A brand name that added by someone else under another brand name

Fotoğraf 4. Dönüştürülen grafiti örnekleri
Photograph 4. Graffiti as way of communication

Bu pratikler yeniden graffitilerin iletişim ve varoluş biçimleri olduğunu göstermektedir. Bunlara verilebilecek birkaç örnek "Buse çok güzelsin" yazısının altına bir başkası tarafından eklenmiş "Biliyorum" cevabı (Fotoğraf 2), "Nike" yazısının altına başkası tarafından eklenmiş "GUCCI" marka adı (Fotoğraf 3), "B10" yazısının "ANTİBIOTİK" şeklinde dönüştürülmesi ve aynı duvarda yer alan "vermidon" yazısı (Fotoğraf 4), ALTIEYLÜL yazısının altına eklenen BELEDİYESİ yazısı (Fotoğraf 5) ile bir trafo yüzeyinde alt alta yazılan A.S. ve S.A. ifadeleri şeklinde sıralanabilir.

Fotoğraf 5. Bir grafitinin altına sıradan kent özneleri tarafından eklenen yazı
Photograph 5. Text added by ordinary people under a graffiti

5.1.4. Varoluş biçimi

Duvar yazılarının başka duvar yazıları ile değiştirilmesi, bir nevi silinmesi şeklinde karşımıza çıkması da, graffitilerin varoluş

Fotoğraf 6. Üzeri karalanmış sözler
Photograph 6. Words scribbled on

biçimi olduğunu göstermektedir. Mevcut bir ifadenin kentsel mekândaki varoluşunu istemeyen başkaları, mevcut graffitileri anlamını yok edecek şekilde, üzerine başka çizgiler çizerek değiştirmekte-yok etmektedirler. Söz konusu mekânsal pratik özellikle ideolojik ifadelerde karşımıza çıkmıştır. Bunun yanı sıra duvar yazılarının tamamen yok olacak şekilde üstünün karalanması da bir diğer yok etme biçimidir (Bunlardan bazıları Fotoğraf 6, 7 ve 8).

Fotoğraf 7. Üzeri tamamen karalanmış sözler
Photograph 7. Words that have been completely scribbled on

Fotoğraf 9. Çeşitli karalama ve tagler
Photograph 9. Various doodles and tags

Fotoğraf 8. Altında kalan çizgileri yok eden bir graffiti
Photograph 8. A graffiti that be in the clear the lines underneath

5.1.5. Sınıfsal ifadeler

Bahçelievler mahallesinde üst sınıftan kimselerin alışveriş yapabileceği marka adları ve İngilizce sözler 8 defa yer almış. "Teksas" ve "Kudüs" gibi başka ülkelere dair yer adları "Joker" (2) ve "Çukur" gibi film adları, takım adı BJK (3) ve 3 tane de slogan bulunmuştur (Foto 10). "ALTIN ÇOCUK", "ALTIN ÇOCUKLAR", "Kral", "Cix" gibi yüceltici veya sınıfsal söylemler ve "BUNLAR HARBİ SAYKO" gibi alay cümleleri de vardır.

Bahçelievler mahallesinde renkli spreylere boyayla oluşturulmuş çeşitli tagler bulunmuştur. Bunun dışında isim veya isim ve soyisimlerin ilk harfleri şeklinde varoluş biçimleri (53) yaygındır (Foto, 9).

Fotoğraf 10. Bahçelievler mahallesi'nde bir slogan
Photograph 10. A catchword in Bahçelievler neighborhood

5.1.6. İdeolojik söylemler ve aidiyet söylemleri

Sahada 8 farklı siyasi ideolojik söylem ile 3 tane vatan söylemi bulunmuştur. Ayrıca Balkes, 10Kolikler, B10, Semt-i Bahçelievler gibi yer adları ve yaşanan mahalle-kente aidiyet belirten ifadeler de vardır.

5.1.7. Hegemonik erkeklik temsilleri

9 tane cinsellik içeren graffiti ayırt edilmiştir ve bunların tamamı cinsiyetçi ifadelerdir. Ayrıca "Adamız Şükür", "Hallederiz paşam", "Hazır 3 kişiyiz", "Beni Hatırladın mı?" şeklindeki meydan okuma ifadeleri de sahada hegemonik erkeklik temsillerinin diğer örnekleridir. "ÖLÜMSÜZÜM ama ölene kadar"⁴ gibi söylemler de mizah içerikli meydan okuma ifadesi olarak yorumlanabilir.

5.1.8. Diğer

"Corona" veya "17 AĞUSTOS" gibi olumsuz toplumsal konular da duvarlarda yerini almıştır. "EVİNE HOŞ GELDİN BURSA" şeklindeki karşılama ifadesi, ev, uçurtma, gülen yüz gibi çizimler, 2010 ve 2021 gibi sadece belli yıl gösterimleri, ve son olarak da yarım kalmış veya anlaşılmayan ifadeler Bahçelievler mahallesinde yer alan diğer graffittilerdir.

5.2. Gümüşçeşme Mahallesi'nde Graffitiler

5.2.1. Varoluş biçimi ve dayanışma

Gümüşçeşme mahallesinde çeşitli yüzeylerde en çok karşımıza çıkan yazılar kişi isimleri ve isim-soyisimlerin ilk harfleri şeklindeki temsillerdir. Bahçelievler mahallesinden farklı olarak Gümüşçeşme mahallesinde kişi adları, arkadaş gruplarını andırır biçimde aynı kişi tarafından duvara yazılan birçok ismin birlikteliği şeklindedir. Bu temsilin hemen ardından en çok karşımıza çıkan temsil hegemonik erkeklik temsildir.

5.2.2. Yoksulluk ve Hegemonik erkeklik

Bu temsili oluşturan söylemler içerisinde en yaygın olanı askerlik kavramı ile ilgili söylemlerdir.

Fotoğraf 11. Askerlik söylemleri
Photograph 11. Military discourses

Askerlik ile ilgili gösterimlerden biri olan sayı/sayı gösterimi (86/1, 91/1 gibi)⁵ çalışma sahasında çok yaygındır. Buna ek olarak 5 yerde karşımıza çıkan "O şimdi asker" ifadesi, "Hayata 12 ay mola 95/2", "Cihan (ay yıldız) O şimdi asker" "Gideceğim vatan için" "Amasya", "99/4 Kütahya, ay-yıldız gösterimi ile "Yozgat il Jandarma, Hayata 1 sene mola 365" ve yanında ay yıldız gösterimi gibi askerlik ile ilişkili temsiller ; "O şimdi", "KIZLAR ASKER OLSA Mini Etek Moda Olsa Eller Tüfek Tutsa", "Gidiyorum vatan için döncem düğün için", "#dede Yozgat il jandarma", "Şafak ne kadar zengin olsa da bir gün iflas etmeye mahkûmdur!.. 89/4 Ramazan Serkan", "Peder" ve yanında tüfek işareti ve "Çürük" gibi temsiller bu gruptadır.

Fotoğraf 12. Askerlik söylemleri
Photograph 12. Military discourses

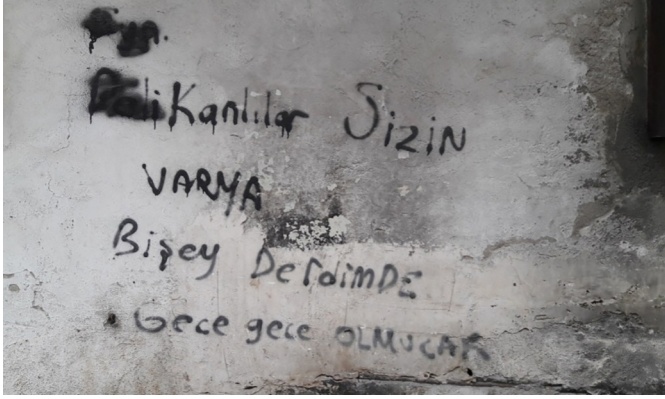
Fotoğraf 13. Askerlik söylemleri
Photograph 13. Military discourses

Hegemonik erkeklik temsilleri "Hassas Olduğum Yerden Vurursanız Sağlam Olduğunuz Yerden S*****", "EY HAYAT SÖYLE NerDe Kalmıştık", "Gülüşümü Kaybettiğim Gün Zafer Sizindir", "Delikanlılar sizin VARYA" "Bışey DerdimDe Gece gece OLMU-

⁴ Bu iki söylem duvarda alt alta yer almakta, aynı kişi ya da farklı bir kişi tarafından mı yazıldığı anlaşılmamaktadır.

⁵ Gümüşçeşme mahallesinde buna benzer sayı/sayı şeklindeki ifadelerin temsil sayısı 17'dir.

CAK”, “Hayat bir kumarsa zarı bizde”, “Hayatı tesbih yapmışım” şeklindeki meydan okuma ve kibir ifadeleriyle kentsel mekânda yerini almıştır. Ayrıca “En büyük muhtar”, “ŞAMPİYON BJK” (2), “Her zaman her yerde en büyük BALKES 10Kolikler”, “Biz Akhisar Çocuğuyuz Şeklimiz Yeter”, “HÜKÜMDAR”, “Delikanlılar” ifadeleri de diğer hegemonik temsillerdir. Ayrıca bu gruba dâhil edilebilecek cinsel içerikli beş söylem bulunmuştur.

Fotoğraf 14. Hegemonik erkeklik temsilleri

Photograph 14. A representations of hegemonic masculinity

Fotoğraf 15. Hegemonik erkeklik temsilleri

Photograph 15. A representation of hegemonic masculinity

5.2.3. Sevgi ve aşk ifadeleri

Hegemonik söylemlerin ardından sevgi ve aşk teması ile ilgili graffitiler yaygındır. Kalp içerisinde harfler, harf♥harf gibi aşk ve sevgi ifadelerinin yanı sıra “Seni sevdim anlamadın gülüm dilimden...!”, “Seni seviyorum”, “Bakışların bana biraz cesaret versin”, “Gülüştüne hastayım (2)”, “Bağıra bağıra yazdım seni içime 07.12.20”, “Hatıran Yeter 07.12.20 İsim♥İsim”, “Alem Hastası Biz Bağımlısı”, “♥Bazı Şeyler Ters Gidebilir Sen Gitme M.Ç. 10.12♥”, “Sen sevdamin özü sol yanım benim kadını”, “Sevdiğimi Aldım” ve “Unutamadım (2)” araştırma sahasındaki sevgi ve aşk ilanı ifadeleridir. “Herkeze Günyadın Sana El Fatıya Merve B.”, “Sevsen de bişey değişmez”, “Vazgeçtim canımın içi”, “Mezarımın başında durup da ağlama orda değilim uyumuyorum”, “Kusura Bakma” ve “Bu gece içiyorum şerefine değil şerefsizliğine” söylemleri de yine aşk teması içerisinde yer alan sitem ifadeleridir.

5.2.4. Arabesk söylemler

Ayrıca sitem etmeyi aşan ifadeler biçiminde karşımıza çıkan bıkkınlık belirten arabesk söylemler de Gümüşçeşme mahal-

lesindeki diğer temsil biçimlerinden biridir. “Yakarsa Dünyayı Garipler Yakar” (2), “Madem Mutluluk Haram Çevir Gemiyi Kaptan”, “Umutlar Başka Bahara”, “Sevenimiz olsaydı serseri olmazdık”, “3 günlük dünya dediler 365 gün kilitlediler”, “Bu hayatın heyecanı meycanı yok #Gümüşçeşme”, “2018 00:47 welcome to cehennem” ve “Elbet Bir Gün” (2) ifadeleri arabesk söylemlerdir.

Fotoğraf 16. Sitem söylemi

Photograph 16. A representation of reproach

Fotoğraf 17. Bir arabesk söylem

Photograph 17. A arabesque discourse

Yine “Güneş Yarına .. (devamı anlaşılmıyor)”, “SENDE YALAN (ANLAŞILMAYAN YAZI) TÜM DOĞRULARIN (devamında küfür)”, “Bizi çekem (DEVAMI YOK)” “Bu Hayatın (devamı anlaşılmıyor)”, “Sana ne vermeliyim sev (devamı anlaşılmıyor) şeklinde, devamı hiç yazılmadığı, silindiği veya üstü karalandığı için tamamı anlaşılmayan söylemler vardır.

5.2.5. Aile, arkadaşlık, dayanışma, aidiyet ve gurur

Gümüşçeşme mahallesinde aile temasına ait iki söylem; “Anasının Kuzusu” ve “Ana Baba ☺” ifadeleri mevcuttur. Yine isim temsilleri ile ilgili paragrafta belirtildiği gibi çeşitli yüzeylerde arkadaş gruplarının isimlerinin yazılması şeklinde bir pratik belirgindir. Hemcins arkadaş gruplarının adlarının sıralanması, bazı yerlerde bu isimlerin yanlarına çiçekler, kalpler⁶, gülen yüz ifadeleri çizilmiş olması şeklindedir. Ayrıca farklı iki yerde yazılan “Arkadaşlar” (2) ve “Mustermasil Team” ifadeleri de eklendiğinde duygu ve dayanışma teması bu sahada ayrıca ön plana çıkan bir temadır.

“Gümüşçeşme” (5) ve “Gümüşçeşme Mahallesi” şeklinde mahalle aidiyeti belirten söylemler 6 farklı yüzeyde karşımıza çıkmıştır. Buna ek olarak hegemonik söylemlerde belirtilen “Her zaman her yerde en büyük BALKES 10Kolikler” şeklindeki kent

⁶ Aşk temasından farklı olarak.

aidiyeti, iki farklı yerde karşımıza çıkan “K. Atatürk” (2) imzası ile Türk bayrağı ve Vatan söylemleri aidiyet ve gurur temasını oluşturmaktadır. “BJK” ve “Tofaşk” söylemleri de hem dayanışma-gruplaşma hem de gurur temasına dâhil edilebilir.

5.2.6.Suç söylemleri

“İntikam” ve “İNTİKAM” ifadesi ile “CİNAYET” ve “CESET” söylemleri sahadaki suç söylemlerini oluşturmakla birlikte başlı başına boyanan-çizilenin özel mülk olması da suç pratiğine dair bir diğer inşadır.

5.2.7.Diğer

3 farklı yerde karşımıza çıkan “S1F1RB1R” (3), ve 2 farklı yerde karşımıza çıkan ülkücü ideoloji simgesi olan 3tane C, “Arazi”, “Elekoş Sevim”, “Zibidi”, “Laylaylom” ve “Yere çöp atma” söylemleri de diğer söylemlerdir. Arıza ifade eden üçgen içerisinde

ünlem işareti, çeşitli tagler ve anlaşılmayan ifadeler de vardır.

6. Sonuç

İki mahalle arasında eşitsizliğin mekânsal temsili olarak duvar yazıları ve graffitelere dair ilk belirgin farklılık duvar yazıları ve graffitilerin yer aldığı yüzeyler ile ilgilidir. Her iki mahallede de duvarlar, trafolar, çöp kutuları ve direkler gibi yüzeyler graffiti yüzeyleri olarak karşımıza çıkmıştır. Bahçelievler mahallesinde okul, stadyum gibi kamusal hizmetlerin yol ile temasını engelleyen bahçe duvarlarının yola bakan yüzleri, konut bahçelerinin yol ile temasını engelleyen bahçe duvarlarının dış yüzeyleri, trafo ve çöp kutularının dış yüzeyleri söz konusu yüzeyleri oluştururken Gümüşçeşme mahallesinde yaygın bir biçimde özel mülkiyete ait duvarlar, kapılar ve kepenkler duvar yazısı ve graffiti yüzeyleri olmuştur (Fotoğraf 18).

İki mahalle arasındaki bir diğer önemli fark her iki mahalle de

Fotoğraf 18. Gümüşçeşme mahallesinde duvar yazılarının yer aldığı çeşitli yüzeyler
Photograph 18. Various surfaces with graffiti in Gümüşçeşme neighborhood

Fotoğraf 19. Bahçelievler mahallesinde duvar yazılarının yer aldığı çeşitli yüzeyler
Photograph 19. Various surfaces with graffiti in Bahçelievler neighborhood

Fotoğraf 20 a ve b. Bahçelievler mahallesinde yer alan bazı trafo yüzeyleri
Photograph 20 a and b. Some transformers in Bahçelievler neighborhood

Fotoğraf 21 a,b ve c. Bahçelievler mahallesinde yer alan bazı çöp kutuları ve trafo
Photograph 21 a, b and c. Some trash cans and a transformer in Bahçelievler neighborhood

aynı ilçe belediyesinin (Alteylül) sınırlarında olmasına rağmen Bahçelievler mahallesinde sokak sanatı olarak tanımlayabileceğimiz çeşitli renkli sprej boyalar ile resmedilen yüzeyler oldukça yaygın iken (toplam 23 yüzey, ör: Fotoğraf 20 ve 21) Gümüşçeşme mahallesinde böyle bir yüzeye yalnızca iki yerde⁷ rastlanmıştır. Bu bağlamda Bahçelievler, sokakların çeşitli şekillerde renklendirildiği bir mahalle olurken Gümüşçeşme Mahallesi renksiz kalmıştır. İki mahalle arasındaki bu fark eşitsizliğe dair başka bir işarettir. Böylece Bahçelievler mahallesinde sokaklar renklendirilirken bazı yerlerde çeşitli duvar yazılarını yok etmekte (Fotoğraf 8), kimi zaman da ideolojik bir araca dönüşmektedir.

Her iki mahallede de en sık rastlanılan duvar yazıları, kişi adları ile isim ve soyisimlerin ilk harfleri şeklindeki varoluş biçimidir. İsimlerin çeşitli yüzeylerde yer alış biçimleri bakımından ise, Gümüşçeşme mahallesinde arkadaş isimlerinin sıralanması şeklindeki varoluş biçimleri, yanı sıra arkadaşlık ve aile temaları, Bahçelievler mahallesinden farklı olarak dayanışma temasını Gümüşçeşme mahallesinde önemli bir tema olarak ön plana çıkarmıştır. Bireyselleşmenin ekonomik bağımsızlık, dayanışmanın ise yoksulluk ile ilişkisi düşünüldüğünde duvar yazıları eşitsizliğin temsilleri olarak kentsel mekânda yerini almıştır.

Diğer bir eşitsizlik temsili de Bahçelievler mahallesinde üst sınıftan kişilerin alışveriş yapabileceği, hatta üst sınıftan kimselerin bilebileceği markaların çeşitli yüzeylerde olmasına karşın Gümüşçeşme mahallesinde sadece yoksul kimselerin kullandıkları araba markalarına ait bir marka adı bulunmuştur. Aşk ve sitem ifadeleri her iki mahallede karşımıza çıkarken arabesk düzeyde sitem söylemleri yoksul bir mahalle olan Gümüşçeşme mahallesinde ayırt edilmiştir. Arabesk olmak acı çekmek ve yoksulluk ilişkisi burada açıklayıcıdır.

Bahçelievler mahallesinde hiç karşımıza çıkmayıp Gümüşçeşme mahallesinde çok yaygın bir tema olarak ayırt ettiğimiz askerlik olgusu, askerliğin yoksul insanlar için önemli olduğunu göstermektedir. Ülkede yaşayan herkes için vatani bir görev iken orta üst sınıftan bireyler çeşitli ekonomik bedeller karşılı-

Fotoğraf 22. Bahçelievler mahallesinin girişindeki bir trafo yüzeyi
Photograph 22. A transformer surface at the entrance of Bahçelievler neighborhood

⁷ Sözü edilen grafiti de mahallenin sonunda, Kepsut caddesinin sonunda, kentin önemli kavşak noktalarına yakın bir konumda yer almaktadır. Buna ek olarak mahallede bulunan tek bir caddede yer alan bazı çöp kutuları renkli sprej boyalar ile renklendirilmiştir.

ğında kısa süreli-bedelli askerlik yaparken yoksul bireyler uzun dönem askerlik yapmakta, askerliğe ayırdıkları süreyi “hayata verilmiş bir mola” olarak tanımlamaktadırlar.

Son olarak Gümüşçeşme mahallesinde hegemonik erkeklik temsillerinin yaygın olması, literatürdeki hegemonik erkeklik ve yoksulluk ilişkisini göstermektedir. Ayrıca yine Gümüşçeşme mahallesinde karşımıza çıkan “intikam”, “cinayet” ve “cezet” söylemleri yoksulluk ve suç-şiddet ilişkisinin karşılığıdır.

Sonuç olarak graffitilerin, uygulandıkları yüzeyler, uygulama biçimleri, anlam ve içerikleri bakımından iki mahalle arasındaki farkların mekânsal temsilleri olduğu açıktır. Çalışma sahasında nisbeten orta-üst sınıftan kişilerin yaşadığı mahallede marka adları, cix, kral gibi sınıfsal söylemler, sloganlar ve sanatsal uygulamalara karşın nisbeten alt sınıftan kimselerin yaşadığı mahallede arabesk söylemler, suç-şiddet söylemleri, duygu ve dayanışma söylemleri ile hegemonik erkeklik temsilleri iki mahalle arasındaki farkların graffitilerdeki temsilleridir. Ayrıca graffitilerin uygulandıkları yüzeyler ve uygulanış biçimleri de iki mahalle arasındaki farkları göstermiştir. İki mahalle arasındaki sosyo-ekonomik farklar mekânsal pratiklerde etkili olup üretilen mekân bir tarafta üst sınıf pratikleri (bireysellik, İngilizce kelimeler, markalar, sloganlar, sanat vb.) gündelik yaşamın bir parçası yaparken diğer tarafta alt sınıf pratiklerin (yoksulluk, arabesk, dayanışma, suç, kirlilik vb.) yeniden üretimine karşılık gelmiştir. Bu karşılıklı ilişki bize Cresswell’in (1996), graffitinin “nerede” olduğunun önemli olduğu sözünü hatırlatır. Graffitinin üçüncü dünya ile, ötekilik ve düzensizliğin sembolü olmayla (Cresswell, 1996) ilişkisini gösterir. White (2001, s. 265) da evrensel bir grafiti karşıtlığı yerine, kimin neyi, nerede ve neden söylediği üzerine kafa yormanın önemli olduğunu söyler. Bu bakımdan coğrafya literatüründe kentsel eşitsizliklerin incelenmesinde graffitiler önemli bir inceleme aracı olarak dikkate alınmalıdır. Graffitiler bilhassa kentteki ötekilerin sesi olması bakımından ayrıca önemli mekânsal temsillerdir.

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder. *Authors declared no conflict of interest.*

Yazar katkısı/ Author contribution: Çalışma konsepti ve tasarımı G.M.K. tarafından yapılmıştır. G.M.K. ve M.A. tarafından veriler toplanmış, analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. İlk yazım kısmı G.M.K. tarafından yapıldı daha sonra G.M.K. ve M.A. tarafından da okunmuş son düzeltmeler G.M.K ve M.A. tarafından yapılmıştır. *Conception/Design of study by G.M.K., Data Curation by G.M.K and M.A., Analysis and interpretation of data by G.M.K. and M.A. Original draft by G.M.K., Review & Editing by G.M.K. and M.A.*

Kaynakça

- Akinci, D., & Dursun, N. (2021). Sokakların protest ifade yöntemi: Graffiti sanatı. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(72), 1721-1738.
- Aral, H. (2021). Kültürel bir pratik olarak graffiti ve sokak sanatı: Atina örneği. *Millî Folklor*, (129), 217-228.
- Aydın, F. A. (2020). Şehir markalaşması ve graffiti: Örnekler üzerinden bir değerlendirme. *KİLAD- Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (16), 233-258.
- Ayhan, A. (2021). Kent mekânında bir çeviri biçimi olarak sokak sanatı. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, (31), 91-107.
- Ayral, R. (2014). *Duvarların dili: graffiti/sokak sanatı*. İçinde Bahar T., Çolakoğlu F., Ataç A. & Soley U. (Ed.), (M.Şeyhun-Çalışlar, A.Düzkan & O. Türkay, Çev.). *Duvarların dili graffiti/sokak sanatı* (ss. 9-16). Pera Müzesi Yay.
- Bağış, R.C. (2019). Bir alt kültür grubu olarak Denizli graffiti gençliği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(4), 1287-1309.
- Balkır, N., Kuru, A.Ş. (2016). Sokak sanatı ve graffitinin pedagojik bir yöntem olarak işlerliği, *İdil*, 5(26), 1645-1658.
- Başer, D., Kırloğlu, M., & Aktaş, A. M. (2014). Ergenlikte kendini ifade etme biçimi olarak duvar yazıları: sosyal hizmet perspektifinden nitel bir çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(1), 7-20.
- Bülbül, H. (2017). Sanatta özgürleşme ve yeni ideoloji olarak graffiti. İçinde N. Elmas, F. Uslucan, S. Özbek, A. Özbek, A. Keskin (Ed.), *1. Uluslararası Dil Sanat ve İktidar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (s. 333-342). https://www.academia.edu/35516640/1_Uluslararası_Dil_Sanat_ve_İktidar_Sempozyumu_Bildiriler_Kitabı
- Cresswell, T. (1996). *In place/out of place. Geography, Ideology, and Transgression*. University of Minnesota Press.
- Çoban, F. (2013). “Riot Is Not Diet”: Berlin örnek alanında kadın graffiticiler. *Fe Dergi*, 5(1), 75-87.
- Davies, S. (2019). The Art of Getting Even: Exploring gender equality in the graffiti subculture. *UXUC*, 1(2), 34-49. 27.09.2022 tarihinde erişildi. <https://journals.ap2.pt/index.php/UXUC/article/view/200/159>
- De Certau, M. (2008). *Gündelik hayatın keşfi I. Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları*. (L. Arslan-Özcan, Çev.) Dost Kitabevi Yay. (Oriji-nal çalışma 1990’da yayınlandı).
- Dener, A., & Özmen, İ. (2009). Şehir yüzeylerindeki kötü sözler. *Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, 1(2), 68-90.
- Emecan, N. (2007). *Duvar yazıları ne diyor?*. *Journal of Turkish Linguistics*, 1(1), 157- 167.
- Erdoğan, G. (2017). Kamusal mekânda iletişim aracı olarak graffiti: Beyoğlu Yüksek Kaldırım Sokağı örneği. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 50-62.
- Evcil, A. N., & Yalçın-Usal, S. S. (2020). Sağır duvarları sanatla kazanmak: duvar resimleri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3(2), 273-287.
- Evgin, N. Ş. (2022). Dört duvar arasında hapseden graffiti. *ART/icle: Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2(1), 1-21.
- Foucault, M. (1986). Of other spaces. (J. Miskowiec, Çev.). *Diacritics*, (16), 22-27.
- Fransberg, M. (2019). Performing gendered distinctions: young women painting illicit street art and graffiti in Helsinki, *Journal of Youth Studies*, 2(4), 489-504.

- Gadsby, J. M. (1995). Looking at the writing on the wall: A critical review and taxonomy of graffiti texts.. <http://www.graffiti.org/faq/critical.review.html>
- Gemci, A. G. & Erinsel-Önder, D. (2020). Graffitinin yer oluşturucu etkisi: İstanbul Karaköy Alt Geçit örneği. *Megaron*, 15(3), 350-368.
- Gökova, H. (2020). Sokak sanatında üsluba dair yorumlar ve muhalif boyut. *YEDİ*, (23), 97-107. <https://doi.org/10.17484/yedi.620033>
- Green, J. A. (2003). The writing on the stall: gender and graffiti. *Journal of Language and Social Psychology*, 22(3), 282-296. <https://doi.org/10.1177/0261927X03255380>
- Harvey, D. (2014). *Postmodernliğin durumu*. (S. Savran, Çev.). 7. Baskı. Metis Yay. (Orijinal çalışma 1990'da yayınlandı).
- Heyd, T., & Karnatz, A. (2020). Handstyle as social meaning: Graphic variation, graffiti and gender. *Ampersand*, (7), 1-12.
- Işıktan, F., & Yiğiter, O.M. (2019). Disiplinler arası bağlamda graffiti uygulamaları. *Ulakbilge*, (43), 1009-1020. <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-07-43-13>
- Kalaycıoğlu-Kırlıoğlu, H. İ., Kırlıoğlu, M., & Başer, D. (2016). Hegemonik erkekliğin inşasında duvar yazıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 19(1), 221-238.
- Karakaş, R. (2018). Duvar yazılarına biçembilim ve göstergebilim açısından bir bakış. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(49), 1117-1127.
- Kınay, Ö. (2021). Yerel yönetimlerde graffiti sanatının halkla ilişkiler aracı olarak kullanımı: Başakşehir Belediyesi örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (114), 295-312.
- Kutal, G. (1988). *Biz duvar yazısızız*. Metis yay.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın üretimi*. (I. Ergüden, Çev.). 2. Baskı. Sel yay. (Orijinal çalışma 1974'de yayınlandı).
- Leong, P. (2016). American graffiti: deconstructing gendered communication patterns in bathroom stalls. *Gender, Place & Culture*, 23(3), 306-327. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2014.991705>
- Lombard, K.J. (2013). Men against the wall: Graffiti(ed) masculinities. *The Journal of Men's Studies*, 21(2), 178-190.
- Mare, C. (2014). *Sanat tarihini yeniden düzenlemek*. İçinde Bahar T., Çolakoğlu F., Ataç A. & Soley U. (Ed.), (M.Şeyhun-Çalışlar, A.Düzenkan & O. Türkay, Çev.). *Duvarların dili graffiti/sokak sanatı* (ss. 39-41). Pera Müzesi Yay.
- Marshall, G. (2009). *Sosyoloji sözlüğü*. (O. Akınhay & D. Kömürücü, Çev.). Bilim ve sanat yay. (Orijinal çalışma 1994'de yayınlandı).
- Meriç, Ö. (2017). Duvardaki şen direniş: Graffiti başka bir dünya tahayyülü sunabilir mi? *Intermedia International e-journal*, 4(6), 141-154.
- Phua, V. C. (2020). Gendering graffiti in Brazil. *Visual Studies*, 35(2-3), 136-148. <https://doi.org/10.1080/1472586X.2020.1770625>
- Sahibinden.com (Şubat, 2022). Balıkesir Kentsel Mahalleleri Kira Bedelleri 19.02.2022 tarihinde incelenmiştir. <https://www.sahibinden.com/>
- Satıcı, F. K. (2009). Sanatta bir özgürleşme ve kapatılma biçimi olarak graffiti [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Stowers, G. C. (1997). Graffiti Art: An essay concerning the recognition of some forms of graffiti as art. <http://www.graffiti.org/faq/stowers.html>
- Şişman, R. S. (2019). Duvar yazılarındaki anlam çeşitliliğine tematik yaklaşım, Muş merkez örneği. *folklor/edebiyat*, 25(98), 309-326. <https://doi.org/10.22559/folklor.901>
- Taş, T. (2021). Göçmen kamusalılığının mekânsal görünümüleri: Gaziantep'te yaşayan Suriyeli göçmenlerin duvar yazıları. *International Review of Migration and Refugee Studies*, 2(1), 26-34.
- Toy, E., & Görgülü, E. (2018). Kamusal alanda sanat uygulamalarına bir örnek: Mural İstanbul. *Journal of International Social Research*, 11(56), 1150-1160. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20185639080>
- Turan, T., & Erçevik-Sönmez, B. (2021). Duvar resimlerinin mimari mekânlar bağlamında analizi. *Journal of Architectural Sciences and Application*, 6(1), 288-300. <https://doi.org/10.30785/mbud.821836>
- Web tabanlı cadde-sokak haritası (2022, Mart). *Balıkesir kenti Bahçelievler ve Gümüşçeşme mahalleleri cadde-sokak haritaları*. <https://www.openstreetmap.org/>
- White, R. (2001). Graffiti, crime prevention and cultural space. *Current Issues in Criminal Justice*, 12(3), 253-268. <https://doi.org/10.1080/10345329.2001.12036199>
- Yeniköy, B., Çelik, M., & Şahin, C. (2017). Zıt iki sanatın disiplinler arası yaklaşımı: graffiti ve ahşap boyama. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 4(12), 770-780.
- Yıldırım, N. (2020). Okul duvar yazıları ve öğrenci görüşlerine ilişkin nitel bir analiz. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(14), 30-51. <https://doi.org/10.46778/goputeb.458174>
- Yogan, J.L., & Johnson, M.L. (2006). Gender differences in jail art and graffiti. *The South Shore Journal*, (1), 31-52.